

Vad är egentligen kultur?

Några av världens skarpaste, vetenskapliga intellekt har tröttnat på att ställas utanför det så kallade offentliga samtalet och ger i samlingsvolymen *The Third Culture – Beyond the Scientific Revolution*, svar på tal. Svante Folin anmäler.

Vad är kultur? Om vi bortser från bakteriekulturer samt antropologiska kulturbegrepp där allt från Mumbo Jumbo till avskuren kitoris är kultur – kan man med en förenkling göra den operationella definitionen att *Kultur* är sådant som behandlas på Kultursidorna.

Saklitteratur

John Brockman (red)
The Third Culture – Beyond the Scientific Revolution
Simon & Schuster, 1995

Vad avhandlas då där? Jo, främst Litteratur. Romaner recenserar promiskuöst oavsett om de är värda att läsa eller inte. All svensk poesi kan räkna med utförlig och högstämd uppmärksamhet. Fru Frostensons minsta orakelsuck begrundas ofelbart på minst en halv kultursida. Konstutställningar skärskådas i samma solenna anda. Alla konstnärer är per definition intressanta och lovande utom Peter Dahl, som behärskar sitt hantverk (är för skicklig) och tjänar pengar.

För övrigt är opera och balett orhörd viktigt; ansåpnat djupsinliga utredningar ägnas åt det nydandande och geniala i att till exempel spika fast Carmens fötter i Murmansk respektive låta några spastiska baletthoppar gestalta superhoghelgonet Passolimis dagböcker.

Subtila streckanalyser

Teater är en annan central stapelvara med dubblade uppsättningar av revolutionerande verk som *Pygmalion* och subtila analyser i streckformat av den oändliga och varudeklarerade svenska ångestkorven, marke Noren.

Kultur är med andra ord solitt dominerad av humaniora. Kulturproppen avspeglar, bortsett från diverse utsvävningar i museikonoklasman, troget denna kultursyn. Teater och sång samt museer lägger rabarber på drygt 50 procent av statens mecenatkaka (4,8 miljarder).

Vetenskap, det vill säga naturvetenskap, platsar inte i vare sig fin- eller folkkultur. Artiklar med vetenskapligt innehåll torde utgöra några ynka procent av en normal kultursida (Finanstidningen är förstas ett lysande undantag!). Vetenskapsman räknas inte till "de intellektuella", vilket däremot stammar i TV:s siffrorprogram och tyckande trubadurer gör.

C P Snows tes från 1959 om avgrunden mellan de två kulturerna – den humanistiska och den naturvetenskapliga – som stod mer och

mer främmande för varandra, har på intet sätt förlorat sin aktualitet.

Humanismen, som saknar officiella fiender – vem vill vara anti-humanist? – är både inskränkt och löjligt arrogant. Den humanistiska litteraturen är bräddfylld av människoförgudligande feststalsretorik med utgångspunkt i Pico della Mirandas *Tal om människans värdighet*. Humanismen är totalt ofixerad och erkänner post-Wittgenstein knappast existensen av något så irriterande som en icke verbal verklighet.

Typiskt nog delade de neoplatonistiska renessanshumanisterna upp historien i de numera välkända tre delarna enligt ett stilistiskt kriterium. De inaugurerade den sköna, nya tiden genom att återställa den ciceroniska prosan till antik nivå. Medeltiden defimerades som det mörka och beklämmande mellan-skede, då munkar skrev uselt hundlatin. Den sjukligt fäfänge och opportunistiske Cicero var insnarjad i sin egen vältalighet och har bäst recenserats av latingemet Mommensen, som "en Mann ohne Einsicht, Ansicht und Absicht".

All svensk poesi kan räkna med utförlig och högstämd uppmärksamhet. Fru Frostensons minsta orakelsuck begrundas ofelbart på minst en halv kultursida.

Intill de senaste decenniernas beteendebiologi forskning har kunskapen om människans natur inte gjort några som helst framsteg sedan Aristoteles, vilket inte bekymrar den humanistiska diskursen. Att alla förärvärdiga människouppfattningar måste logiskt uträngöras som obsoleta – det bör rimligtvis göra skillnad om människan är resultatet av den kärleksfulle Gudens skapelseöror eller det molekylära gangsterkriget – har inte sjunkit in hos humanisterna.

Sekulärnillan svarar

Några av världens skarpaste, vetenskapliga intellekt har tröttnat på att ställas utanför det så kallade offentliga samtalet och ger i samlingsvolymen *The Third Culture – Beyond the Scientific Revolution*, svar på tal. Dessa sekulärnillan representerar ämnen som evolutionär biologi, genetik, neurobiologi, psykologi, datavetenskap, fysik och kosmologi. De ställer frågor som: När och hur uppstod universum respektive liv? När blev vissa djur medvetna? Vad betyder språket?

De försöker helt enkelt grundlägga en ny icke-romantisk naturfilosofi, som kan ge rationella svar på metafysiska frågor som framgångslöst ältats sedan vår civilisations begynnelse. Utmärkande för de 23 deltagarna (Varav Lynn Margulis är den enda kvinnan) är att de behärskar konsten att själva popularisera sin forskning. De vill kom-

municera direkt med sin publik, som förutsatts vara rimligt intelligenta, nyfikna och uttalliga.

Volymen är sprängfylld med häpnadsväckande ideer och fakta. Richard Dawkins ser oss som transportapparater för kolonilevande virus (gener) som ägnar stor möda åt att bekampa de solitära virus (patogener) som försöker sabotera genkollektivets lyckliga resa till nästa generation.

Lynn Margulis för sin del anser att det näst viktigaste steget i livets historia, tillkomsten av den eukaryotiska cellen (cell med cellkärna och förutsättning för flercelliga organismer – som alla humanistiskt bildade läsare naturligtvis redan visste) är resultatet av ett cellkanibaliskt scenario, som så smånglingom utvecklades till symbios.

Förlöjlig autonomt jag

Marvin Minsky förlöjligar idén om det upplysta och autonoma jaget, som formodas spela apa på den cartesianiska teatern. Det finns ingen liten gubbe eller gumma som ställer och styr längst inne i medvetandet. Hjärnan är ett väldigt kollektiv av tusentals specialiserade moduler som opererar på mer eller mindre egen hand. Jaget är en pratsam och milt storhetsvanisning modul, som tror att den dirigerar nervsystemet men som i verkligheten ofta är den som blir sist informerad om vad som beslutats och skett.

Kosmologen Martin Rees sitter och räknar på om accelerator-experiment eventuellt skulle kunna generera en supervacuumbubbla, som skulle kunna uppsluka hela vårt universum.

I den här stilen ger grabbarna på och man erfar betydligt distinkta hjärnretningar än vad som infinner sig vid läsandet av den femtioeffte avhandlingen om "accusativet hos Ohlson" eller dekonstruktionen av *Kattresan*.

Humanvetenskaperna följer bristen på framsteg genom ständiga, pseudofilosofiska vokabulärskiften – samma gamla skapat i nya vanligen galliskt inspirerade idiom: existentialism, strukturalism, semiotik, poststrukturalism, konstruktivism, dekonstruktivism etc.

Ett annat mandarinknep är att flytt ett elffenbenstorn, mödosamt uppbyggt av texter och inom vars pappväggar tankens allmakt huserar. Problemet är i grunden konstens opgressiva karaktär – ingen skriver idag bättre än Shakespeare eller komponerar bättre melodier än Mozart.

Humanvetenskaperna följer bristen på framsteg genom ständiga, pseudofilosofiska vokabulärskiften – samma gamla skapat i nya vanligen galliskt inspirerade idiom.

Ingenstans ser man detta tydligare än inom den moderna konstens futla och hysteriska originalitetjakt, där ständigt sämre clowner evigt drattr omkull i samma sagspan. Den enda utvecklingen består i cirkusdirektörens mer och mer uppskrivade och pretentiösa programförklaringar till priseterna.

Detta hindrar inte kulturproppen från att med gravlukt allvar dekre-

tera att den experimentella konsten är lika viktig för samhället som grundforskning.

Alltså, installationer av till exempel ruttan potatis och grislisk, krucifix i urin och piskskaft instuckna i den del av anatomin där ryggen förlorat sitt anständiga namn eller, för att ta det allra senaste, tuggummiskära heltäckningsmattor och knäkollektioner, är lika viktiga för mänskligheten som till exempel knäckandet av den genetiska koden.

Swedenborg-renässans

Humaniorans predikament antyds av den Swedenborg-renässans som bejublas på kultursidorna. Swedenborgs oändliga svammel får Jehovas vittness teologi att närmast framstå som *Summa Theologica* (exceptionellt sofistikerad och sofistiskt tankebyggnad, utförd av Thomas av Aquino) – ni vet väl att Jesus kom tillbaka 1874 och den slutsålda salighetsparketen bara har 144 000 platser.

Kant, grundaren av den moderna kunskapsteorin, massakrerades i Swedenborg i *En andeskådarens drömmar*, 1766. Kants upplysningsinfekterade valspråk var för övrigt: "Sapere aude" – Våga veta!
SVANTE FOLIN

Party inför tusenårsskiftet

Vad vore väl en bättre plats att fira nyårsafon vid artusendelutet än Armageddon? Utställningar och festligheter planeras i Megiddo, det moderna namnet, och det kan nog bli ett helvetiskt party, tror Sunday Times. Den som vill ha en något mer upplytande syn på tillvaron kan skipa Israel-resan till platsen för jordens undergång och i stället skaffa novembernumret av den förtäffliga brittiska tidskriften History Today.

150 år av förändringar

En historisk tidskrift kan ju inte rätt gärna ägna sig åt framåtblickande så i sin *millenium issue* tar man en blick på vad som timat de senaste hundra femtio åren ungefär, och de har onekigen inneburit vissa förändringar, alltifrån gatubelysning till datortomografi. Allt har förstås inte varit av godo men visst var det ett stort framsteg när cykeln fick kedjedrift och pedalerna flyttades från det stora framhjul.

Motoriseringen av trafiken skulle skapa miljöproblem som Fordfantasterna knappast kunde föreställa sig, men det fanns betydande problem med den tidigare levande hästkraften också, visar Theo Barker i sin genomgång av transporterens moderna historia.

Vid sekelskiftet hade Storbritannien mer än en och en halv

miljon hästar och i USA fanns det 30 miljoner, de som användes i jordbruker oräknade. Varje öka ett par ton havre och hö om året och skapade därmed ett energiproblem. All areal som användes för hästkrubb kunde nyttjas för andra grödor.

Visst var det ett stort framsteg när cykeln fick kedjedrift och pedalerna flyttades från det stora framhjul.

Det blir mest vetenskap och teknik i milleniumret men en viss plats för konst finns det också. Ett av bidragen behandlar futuristernas omfattande av allt det nya. De skulle inte få så mycket inflytande på det revolutionära samhälle de i början hyste tilltro till men de hann skapa sin egen revolution inom kulturen.

Armageddon i all ära, och alla de moderna undergångsmyterna till trots, så verkar det inte som om allt pekar åt helvete. De tekniska och vetenskapliga nydaningarna under de gångna hundra femtio åren är inte oproblematiske men tusenårsskiftet hade nog tätt sig dystrare utan dem.